

Türkiye’de Aile Planlaması Yöntemlerinin Kullanımı ve Kuşaklar Arası Aktarımının Değerlendirilmesi: Nitel Araştırma

Assessment of Intergenerational Transfer of Family Planning Methods from Tradition to the Future in Türkiye: A Qualitative Study

¹ Ayça DEMİR YILDIRIM^a, ² Tuğba YILMAZ ESENCAN^a, ³ Ayşegül GÜDER^a, ⁴ Fatma Nur AYDIN^a

^aÜsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Bu çalışma, 5. Uluslararası 6. Ulusal Ebelik Kongresi’nde (11-14 Kasım 2021, Online) sözlü olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Bu çalışmada, Türkiye’nin 7 bölgesindeki kadınların, aile planlaması (AP) yöntemleri hakkındaki bilgilerini ve kullandıkları AP yöntemlerini kuşaklara aktarımını değerlendirmek amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Bu araştırma; Türkiye’nin 7 farklı bölgesinde Eylül 2021-Eylül 2022 tarihleri arasında nitel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Yaşa göre tabakalı örnekleme ile her bölgeden 5 farklı aile seçilmiş ve toplamda 35 aile (105 kadın) ile görüşme yapılarak araştırma tamamlanmıştır. Araştırma verileri 10 açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu aracılığıyla, yüz yüze derinlemesine yöntem ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Araştırma analizi MAXQDA programı ile tamamlanmıştır. **Bulgular:** Araştırmada AP yöntemi kullanma, AP yöntem duyma, enfeksiyon öyküsü ve AP yöntem bilgisini aktarma olmak üzere 4 ana tema bulunmuştur. Karadeniz Bölgesi’nde çoğunlukla rahim içi araç, hap ve kondom yöntemlerini, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ise kadınların çoğunluğu süt korumasını duyduğunu ifade etmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki kadınların geri çekme yöntemini, İç Anadolu Bölgesi’ndeki kadınların rahim içi araç ve kondomu, Ege Bölgesi’ndeki kadınların ise oral kontraseptifleri yaygın kullanmakta oldukları belirlenmiştir. Birinci kuşak katılımcıların en çok kullandıkları yöntemlerin geleneksel yöntemler olduğu tespit edilmiştir. Kadınların kullandıkları AP yöntemini kuşaklara aktarımını incelediğinde, tüm bölgeler içinde sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayan kadınların anneleri ile aktarım yaklaşımı sergilediği ve geleneksel AP yöntemlerini aktardıkları bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu (%70,47) anneleri ile bu konuları konuşamadıklarını ve utandıklarını belirtmiştir. **Sonuç:** Bu çalışmada, kadınların mahremiyetle ilgili geleneksel yaklaşımlarının, cinsellik ve AP yöntemleri hakkında konuşmaktan utanma gibi duygularının kuşaklar arası geleceğe aktarım konusunda engelleyici bir faktör olduğu bulunmuştur.

ABSTRACT Objective: The aim of this research was to evaluate women’s knowledge and usage of family planning (FP) methods in Türkiye’s 7 regions, as well as their intergenerational transfer of FP methods. **Material and Methods:** This research was conducted as a qualitative study in seven different regions of Turkey between September 2021 and September 2022. Using age-stratified sampling, five different families were selected from each region, resulting in a total of 35 families (105 women) interviewed to complete the study. Research data was collected through semi-structured interviews conducted face-to-face, using an interview form consisting of ten open-ended questions. The analysis of the research was completed using the MAXQDA program. **Results:** The research identified four main themes: the use of the AP method, familiarity with the AP method, infection history, and the transmission of knowledge about the AP method. In the Black Sea Region, intrauterine device, pill and condom methods are mostly used, while in the South-Eastern Anatolia Region, the majority of women have expressed that they have heard about milk protection. It has been determined that women in the Eastern Anatolia Region commonly use the coitus interruptus method, women in the Central Anatolia Region use intrauterine devices and condoms, and women in the Aegean Region use oral contraceptives. It has been determined that the methods most used by the first generation participants are traditional methods. When the intergenerational transfer of FP methods used by women is examined, it was found that only women living in the Southeastern Anatolia Region exhibit a transfer approach with their mothers, passing down traditional FP methods. The majority of the participating women (70.47%) stated that they could not discuss these matters with their mothers and felt embarrassed. **Conclusion:** In this research, it has been found that women’s traditional approaches towards privacy, as well as their feelings of embarrassment in discussing issues related to sexuality and FP methods, constitute an inhibitory factor for intergenerational transmission.

Anahtar Kelimeler: Aile planlaması; ebelik; kuşaklar arası ilişkiler; transkültürel çalışma

Keywords: Family planning; midwifery; intergenerational relations; transcultural studies

Correspondence: Tuğba YILMAZ ESENCAN

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-mail: tugba.yilmazesencan@uskudar.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 15 May 2023

Received in revised form: 19 Sep 2023

Accepted: 20 Sep 2023

Available online: 04 Oct 2023

2536-4391 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Aile planlaması (AP) çiftlerin istedikleri sayıda, istedikleri zaman çocuk sahibi olmalarına, istenmeyen gebeliklerin önüne geçilmesine ve çocuk sahibi olamayan çiftlerin çocuk sahibi olmalarına olanak sağlayan bir sağlık hizmetidir.¹ Ülkemizde modern AP yöntemlerinin kullanım oranı istenen seviyeye ulaşmamış olup, günümüzde hâlen geleneksel yöntemlerle gebelikten korunma yöntemleri kullanılmaya devam etmektedir.^{2,3} AP yöntemlerinin kullanımını etkileyen birçok kültürel faktör bulunmaktadır. Kadınların yöntem kullanımını etkileyen faktörler arasında yöntemin güvenilirliği, yan etkileri, geri dönüşümlü olması, hormon içeriği, eşin tercihi, yöntem hakkındaki bilgi düzeyi, kadının sağlık durumu, inançlar, çevresel etmenler ve kültürel faktörler gibi faktörler yer almaktadır.^{4,5}

Türkiye dünyanın en eski medeniyetlerinin merkezî olma özelliği nedeniyle kültürel çeşitliliğin çok olduğu, birçok dinin ve mezhebin birlikte yaşadığı bir ülkedir.⁶ Bu çeşitlilik, üreme sağlığı davranışları üzerinde kültürel aktarımlar yolu ile etkisini göstermektedir. Günümüzde 5 nesilin bir arada yaşadığı bilinmektedir. Kadınlar birbirlerine kuşaklar arası aktarımlar ile hayata bakış açıları ve yaşam tarzı değişikliklerini öğretmekle birlikte üreme davranışlarını da bu aktarım ile farklılaştırmaktadır. Özellikle kuşaklar arası aktarımlar AP yöntem seçimi ve cinsel sağlık uygulamaları konusundaki yaklaşımları şekillendirmektedir.^{5,6}

Ülkemizde son verilere göre 15-49 yaş arası kadınların %49'u modern kontraseptif yöntemleri, %21'i geleneksel yöntemleri kullanmaktadır. Bu oran da toplam %70'inin herhangi bir kontraseptif yöntem kullandığını göstermektedir. En yaygın kullanılan modern yöntemlerin, %17'lik bir kullanım oranıyla rahim içi araç (RİA), %19'luk bir kullanım oranıyla "prezervatif" ve %20'lik bir kullanım oranıyla "geri çekme" olduğu belirtilmektedir.³ Ek olarak bu veriler, modern AP yöntemlerinin kullanım oranının Türkiye'de her yıl arttığını, geleneksel kontraseptif yöntemlerin kullanım oranının ise azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bunun en önemli nedeninin kuşakların birbirleri arasındaki farklılıkların AP yöntem seçimlerine yansması olduğu görülmektedir.⁵ Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 verilerindeki yöntem kullanım oranları nesillere göre incelendiğinde, X kuşağındaki kadınların ço-

ğunlukla geleneksel olan yöntemlerden; takvim yöntemi ve geri çekme yöntemini, modern yöntemlerden; RİA, diyafram ve tüp ligasyonu kullandığı, Y kuşağındaki kadınların ise çoğunlukla oral kontraseptif, hormonal enjeksiyon yöntemleri, implant, prezervatif ve acil kontrasepsiyon gibi modern yöntemleri kullandığı belirlenmiştir.⁷ Bu sonuçlar, kuşaklar arasında AP yöntem kullanım oranları ve tercihleri arasında farklılıklar olduğunu ve modern yöntemlerin gelecek kuşaklara aktarılacağını düşündürmektedir. Ayrıca kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi, teknolojik gelişmeler ve artan medya iletişimi ve internet gibi hızlı bilgi kaynaklarının varlığı da kuşaklar arası farkı etkileyerek, gelecekte aktarılan bilgilerin içeriğini de gelenekselden modern yöntemlere doğru etkileyecektir.

TNSA 2018 verilerine göre kadınların çoğunluğunun en az bir AP yöntemini bildiği belirlenmiştir. Kadınların %97'sinin en az bir modern AP yöntemini bildiği görülmektedir. Bu bilginin birçok kaynağı bulunmakla birlikte (medya iletişim araçları, akran gibi) sağlık personelinin bilgi kaynağı açısından önemli bir yeri olduğu bilinmektedir.⁷ AP danışmanlığı öncelikli olarak ebelerin ve özellikle birinci basamak sağlık çalışanlarının en önemli görevleri arasında yer almaktadır. Ebelerin tüm doğum kontrolü yöntemleri hakkında kanıt temelli bilimsel bilgiye sahip olması ve uygun AP yöntem danışmanlığı yapması sonucunda kadınların modern AP yöntemleri kullanımını destekleyecektir.⁸

Literatürde AP yöntemlerinin kullanımı, yöntemler hakkındaki düşünceler ve kadınların AP tutumları ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır.^{1,8,9} Ancak kadınların kuşaklar arasındaki AP seçimi etkileşimi ve bu yöntemleri gelecek nesillere aktarma durumlarına yönelik sınırlı araştırma olduğu saptanmıştır.⁷ Bu çalışmada; AP yöntemini bu denli etkileyen faktörlerden olan kadınların yöntem kullanımının yaşadıkları bölge, kültür ve nesillerin aktarımından nasıl etkilendiğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TASARIMI

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme yöntemi ile gerçekleştirildi.

ARAŞTIRMANIN SORULARI

Bu araştırmada, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Türkiye’de kadınların kullandıkları AP yöntemleri yaşadıkları bölgelere göre nasıl farklılık göstermektedir?

- Türkiye’de kadınlar kullandıkları AP yöntemlerini gelecek kuşaklar ile nasıl paylaşıyorlar?

ARAŞTIRMANIN YERİ

Araştırma Türkiye’nin siyasi haritasına göre 7 bölgede yer alan iller tercih edilerek yürütüldü. Tercih edilen illerin seçiminde nüfus yoğunluğu dikkate alınmıştır. Yedi farklı bölgeden; Adana, Ankara, Antalya, Batman, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Isparta, İstanbul, Kastamonu, Kırşehir, Kütahya, Şırnak, Tokat, Tunceli ve Yalova illerinde, Eylül 2021-Eylül 2022 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki tüm kadınlar oluşturdu. Evrenin temsiliyeti için Türkiye’nin coğrafi bölge haritasındaki 7 siyasi bölgesi göz önüne alınarak örneklem hesaplaması yapıldı. Araştırmada nitel araştırmalar için amaçlı örneklem ve ayrıca tabakalı örneklem yöntemi ile 7 bölgeden araştırmayı kabul eden ve yaşa göre tabakalandırılmış kadınlar dâhil edildi. Araştırmada bir aile içinde 3 farklı kuşak olacak şekilde yaşlar tabakalandırıldı. Birinci yaş grubu (1. kuşak); 65 yaş ve üzeri, ikinci yaş grubu (2. kuşak); 40-64 yaş ve üçüncü yaş grubu (3. kuşak); 19-39 yaş grubu kadınlar olarak belirlendi. Yaşa göre tabakalı örneklemede her bölgeden beş farklı aile seçildi ve toplamda 35 aile (105 kadın) ile görüşme yapılarak araştırma tamamlandı.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Kadınların kullandıkları AP yöntemlerinin kuşaklar arası aktarımlarına ait bilgiler; farklı zamanlarda, farklı ortamlarda ve yüz yüze gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Görüşme soruları kadınların obstetrik öyküsü, cinsel yaşamı, AP yöntemleri hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri, AP yöntemlerini kimlerden duydukları, kullandıkları yöntemler, memnuniyetleri, yöntem kullanırken enfeksiyon öyküleri ve duyduğu veya kullandığı yöntemi kuşaklarına aktarımda bulunma

niyetlerini içeren ve toplam 10 sorudan oluşmaktadır. Görüşme soruları araştırmacılar tarafından literatür incelenerek oluşturulmuştur.^{1,8,9} Her bir soru açık uçlu, yorum yapılabilecek nitelikte hazırlanmıştır. Sorular konuyla ilgili bir nitel araştırma uzmanı tarafından değerlendirilerek son hâline getirilmiştir. Görüşmeler aynı araştırmacı ile gerçekleştirilmiştir.

VERİLERİNİN PİLOT UYGULAMASI

Görüşme formu sorularının anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek için pilot bir çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma; 3 yaş grubu (6 kadın) ile yapılmış olup, sorulara benzer cevap alınması üzerine sorular son hâlini almış ve araştırma uygulanmaya başlanmıştır.

VERİLERİNİN TOPLANMASI

Araştırmada katılımcılara ev ziyareti yapılmış ve her biri ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması sırasında iletişim engelleri ve dil problemi ile karşılaşılmamıştır. Verilerin toplandığı illerden bazılarında kadınların (özellikle 1. kuşak içerisinde yer alan ileri yaş grubunda olan kadınların) bölgeye özgü yöresel bir lehçe kullandıkları görülmüştür. Araştırmacıların bölgelerin yerel lehçesine hâkimiyet durumuna göre belirlenmesi ve lehçeye hâkim olmaları iletişimi kolaylaştırmıştır. Her bir bölgede tek bir araştırmacı tarafından görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla rahat iletişim kurabilmek ve mahremiyetlerini korumak adına görüşmeler; her aileye ev ziyaretleri yapılarak, ayrı odalarda, tek tek ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcıyla bir görüşme ortalama 40 dk’da tamamlanmıştır. Görüşmeler katılımcıların izni ve bilgisi dâhilinde ses kayıt etme özelliği olan cep telefonu aracılığıyla kayıt altına alınmış olup, eş zamanlı olarak araştırmacı da notlar almıştır. Araştırmada kayıt altına alınan ses kayıtlarının dökümü veri toplama işleminin ardından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada toplanan tüm veriler teker teker dinlenmiş, kayıt edilmiş ve yeniden okuma yapılarak veri kaybının önüne geçilmiştir. Görüşmeler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra toplam 158 sayfa ham görüşme metni elde edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Araştırmaya başlamadan önce Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan

(tarih: 28 Temmuz 2021; karar no: 24) onay alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen kadınlardan görüşme öncesinde araştırmanın amacı hakkında bilgi verilerek sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Çalışma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kayıt altına alınan görüşmeler araştırmacılar tarafından raporlanmıştır. Ardından raporlanan görüşmeler tekrar okuma yapılarak ana temaları ve kodlamaları çıkarılmıştır. Ardından raporlar MAXQDA 2020 (VERBI Software, Berlin, Almanya) analiz programına yüklenmiştir. Tüm dökümü yapılan veriler bir belge hâlinde programa aktarılmış ve betimsel kodlama yapılmıştır. MAXQDA programı ile kod oluşumu, çakışan kodlar ve kodlar arası yakınlık belirlenmiştir. Ayrıca temaların ve kodların bölgelere göre dağılımlarına bakılmıştır. Veri toplama ve analizi aşamalarında tüm araştırmacılar beraber çalışarak araştırmanın geçerliği kontrol edilmiştir.

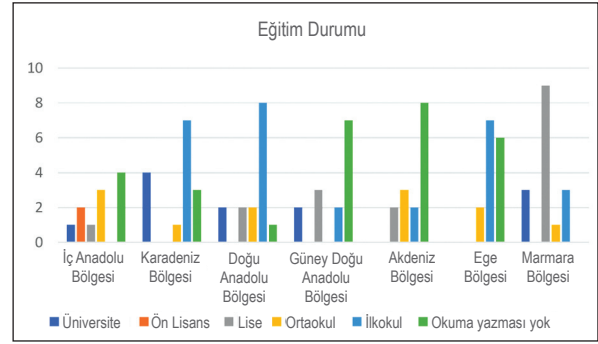
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma nitel dizaynda tasarlandığı için kesin ve genellenebilir sonuçları ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu araştırma konu ile derinlemesine betimleme ve yorumlama yaparak, öznel sonuçlar sağlayacak çıkarımlar, örneklemeler ve yaşantıları ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle bu araştırma, genellenebilir bir sonuç ortaya koymamaktadır.

BULGULAR

Araştırmada Türkiye'nin 7 bölgesinden toplam 105 kadın ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yaş ortalaması 1. kuşaktan (baby boomers) katılımcıların yaş ortalaması $70,72 \pm 12,01$ (maksimum 85, minimum 60), 2. kuşaktan (X ve Y kuşağı) katılımcıların yaş ortalaması $49,90 \pm 5,20$ (maksimum 59, minimum 39), 3. kuşaktan (Y ve Z kuşağı) katılımcıların yaş ortalaması ise $25,63 \pm 10,32$ (maksimum 37, minimum 19) olduğu saptanmıştır. Eğitim durumlarına bakıldığında, okuma yazma bilmeyenlerin oranının en çok Akdeniz Bölgesi'ndeki katılımcılar olduğu, üniversite mezun oranının ise en çok Karadeniz Bölgesi'ndeki katılımcılar olduğu belirlenmiştir (Şekil 1).

Araştırmaya katılan kadınların gebelik sayılarının en çok 16 olduğu, özellikle 65 yaş üstü kadınlarda

ŞEKİL 1: Araştırmaya katılan kadınların yaşadıkları bölgelere göre eğitim durumları.

düşük ve çocuk aldırma oranlarının fazla olduğu bulunmuştur.

İç Anadolu Bölgesi'nden birinci kuşak olan G. hanımın (68 yaş) obstetrik bilgileri sorulduğunda "Yedi tane normal doğumum var, beş tane aldırırım, yedi normal doğumdan biri doğduktan sonra öldü, bir düşüğüm oldu." şeklinde cevap vermiştir.

ARAŞTIRMANIN ANA TEMALARI VE KODLARI

Araştırmada yaşadıkları bölge, AP yöntemi kullanma, AP yöntemi duyma ve AP yöntem bilgisini çevresindekilere aktarma olmak üzere 4 ana temadan, kullanılan modern yöntem, kullanılan geleneksel yöntem ve AP yöntemlerini duyduğu kişi olmak üzere 3 alt temadan oluşmaktadır. Temaların kodlamaları Tablo 1'de, kelime balonu ise Şekil 2'de verilmiştir.

Kadınların Yaşadıkları Bölgeler

Kadınların bulguları Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmak üzere 7 bölgeden eşit oranda elde edilmiştir.

Akdeniz Bölgesi'nden 62 yaşındaki A. hanım "Güzel bağıyım. Kendimi bildim bileli Güzel bağda yaşadım." şeklinde yaşadığı bölgeyi ifade etmiştir.

Kadınların Duydukları AP Yöntemleri

Kadınların duydukları yöntemlerin çoğunun modern olmayan geleneksel yöntemleri içerdiği bulunmuştur. Özellikle Ege Bölgesi'nden katılım sağlayan kadınların ot (ebegümeci) yerleştirme yöntemini duydukları görülmektedir.

TABLO 1: Araştırma ana temaları, alt temaları ve kodlamaları.

Temalar ve kodlar	
Yaşadıkları bölge	Duyduğu AP yöntemleri
Marmara Bölgesi	Duyduğu modern AP yöntemi
Ege Bölgesi	Spiral (RIA)
İç Anadolu Bölgesi	Hap (oral kontraseptif)
Akdeniz Bölgesi	Kondom
Karadeniz Bölgesi	Tüpleri bağlatma (tüp ligasyon)
Doğu Anadolu Bölgesi	İmplantlar
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Kadın prezervatifi
Kullanılan AP yöntemi	Ertesi gün hapı (acil kontrasepsiyon)
Kullanılan modern AP yöntemi	Duyduğu geleneksel AP yöntemi
Ertesi gün hapı (acil kontrasepsiyon)	Vajinaya soğan yerleştirme
Hormonal iğne (enjektabl kontraseptif)	Vajinaya limon tuzu yerleştirme
Hap (oral kontraseptif)	Vajinaya bez yerleştirme
Kondom	Soğan sarımsak yeme
Spiral (RIA)	Düşük yapmaya çalışmak (yüksek yerden atlama, ağır şeyler kaldırma)
Tüpleri bağlatma (tüp ligasyon)	Vajinaya ot yerleştirme (ebegümeci)
Kullanılan geleneksel AP yöntemi	Vajinaya saç koyma
Vajinaya aspirin (büyük aspirin) yerleştirme	Vajinaya sabun koyma
Vajinal duş	Takvim yöntemi
Emzirme yöntemi	Süt koruması
Vajinaya soğan yerleştirme	Kivi yemek
Akbaşlının sapı	Aspirin yerleştirme
El fitili (kibrit çöpü)	Vajinal duş
Ot kullanımı	Geri çekme
Geri çekme	AP yöntemlerini duyduğu kişiler
Bez kullanımı	Anne Abla
AP yöntem bilgisini çevresindekilere aktarma	Kardeş
Anlatırım, anlatmak isterim	Akraba
Anlatmak istememe/utanma	Arkadaş
Anlatmak istememe/ayıplama	Komşu
Anlatmak istememe/kızgınlık	Sağlık personeli/ebe
Anlatmak istememe/bilgisi yok	Sağlık personeli/hemşire Sağlık personeli/doktor

RIA: Rahim içi araç; AP: Aile planlaması.

Ege Bölgesi'nden (65 yaş üstü) bir kadın "Yakın arkadaşlarım korunmak için limon tuzu koyarız derdi, bir de aspirin koyan olurmuş, bir de düşük yapmak için ebegümeci koyarlardı ben koymadım." şeklinde duyduğu yöntemleri anlattı.

Yine aynı bölgeden farklı bir kadın ise "Gayınna (kaynanasından bahsetmektedir) hiç durmadan çocuk düşürürdü. Ben derdi ebegümecinin erkekleri olur, onların erkeğini rahime koydum mu çocuğum akıp gidiyor derdi. Akıl ermezlik, aybaşı geçti benim e bu da küçük bir defa onu yaptım. O da aktı gitti. Hiç

belli olmadı. Ebegümecini yolarsın onların böyle bi saçaklısı olur bir de saçaksızı vardır. Saçaksızı erkek olur. Saçaklısının faydası olmaz. Onu rahime koyuyorduk. İlişkiden bir gün sonra ilte (işte) çocuk kaldıktan sonra. Zehirliyor insanı o. Komşum hamileymiş, üzülüyordu. Ben de burada bahçedeydim. Bana ağlayıverdi. Bende abla dedim ebegümecini yoldum, şansından erkek çıktı o da. Bir de ona verdim." şeklinde anlattı.

Türkiye'nin birçok bölgesinde yaşayan kadınların modern AP yöntemlerini sağlık ocağı ebelerinden duyduğu görülmektedir. Kadınların ailelerinden ve çevrelerinden modern AP yöntemleri konusunda bilgi edinmediğinden dolayı modern AP yöntemi bilgi kaynağı olarak sağlık ocağı ebelerini tercih ettikleri saptanmıştır.

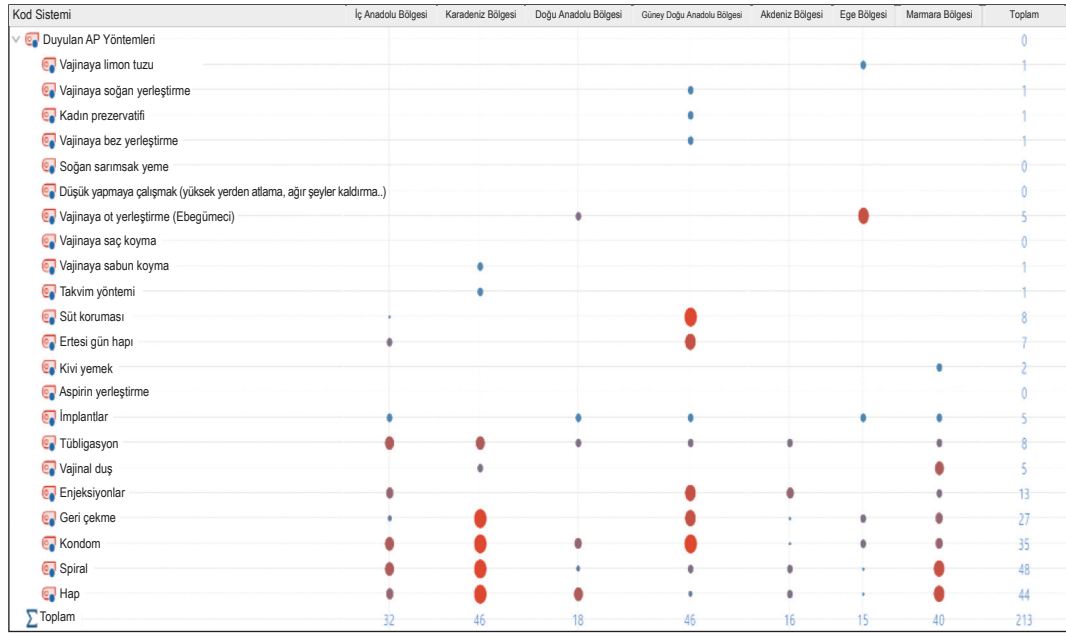
Araştırmada kadınların duydukları ya da uyguladıkları AP yöntemleri hakkındaki bilgi aktarımı konusunda katılım sağlanan tüm bölgelerde annenin kesinlikle bilgi aktarımı yapmadığına dair yorumlar geldiği belirlenmiştir (Şekil 3). Yalnızca Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan kadınların, annelerinden AP yöntemlerini öğrendikleri görülmüştür. Kız çocuklarının üreme sağlığı konusunda rol model aldıkları annelerinden cinsel sağlık konusunda bilgi almakla ilgili sıkıntı yaşadıkları saptanmıştır. Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu (%70,47) anneleri ile bu konuları konuşmadıklarını ve utandıklarını belirtmiştir.

İç Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden birer kadına annesinden AP yöntemlerini duyup duymadığı sorulduğunda verdikleri cevaplar aşağıdaki şekilde olmuştur:

"Annemle bu konuları konuşmazdık. Adet olduğumuzu bile saklardık annemizden. O zamanlar ayıp olarak görülürdü. Şimdi öyle değil tabi. Öyleydi, çok çekinirdik kızım." (İç Anadolu Bölgesi)

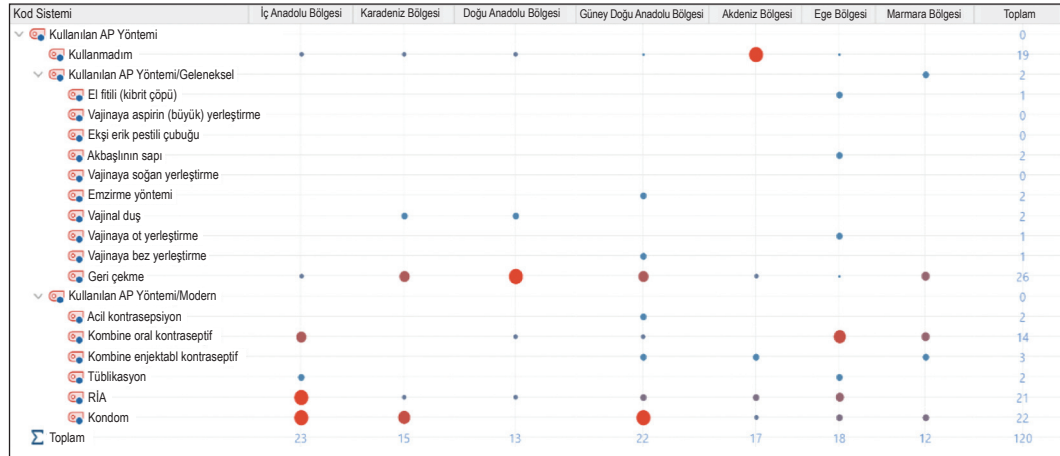
"Yok ne annem benle konuşur ne de ben sorarım yani bizim zamanımızda ayıptı böyle şeyler şimdi her şey serbest." (Doğu Anadolu Bölgesi)

"Hiçbir şey anlatmadı. Hiçbir kelime. Yani, hamile kalırsın kızım böyle yap ya da hamilelik budur ya da hamilelikte kendini koru hiçbir şey anlatmadı. Hamile kaldım, köy merdivenlerini herkes bilir ben oraları zıplaya zıplaya inerdim bana yaşlılarımız köyde

ŞEKİL 4: Kadınların daha önce kuşaklarından aktarılan AP yöntemleri.

AP: Aile planlaması.

ŞEKİL 5: Kadınların AP yöntemi kullanım özellikleri.

AP: Aile planlaması; RİA: Rahim içi araç.

kadının kullandığı bir yöntemden bahsetti bu yöntem cinsel ilişki bittikten hemen sonra vajinanın bir bezle örtülmesi ile işliyor. Tuvalete gidene dek o bezi orada tutuyorsunuz tuvalette iken bezi oradan çekiyorsunuz. Hep bu yöntemi kullandım.” (Ege Bölgesi)

“Ben şöyle kızımdan sonra spiral taktırdım. En koruyucu yöntem olarak onu duydum korkarak gittim.” (İç Anadolu Bölgesi)

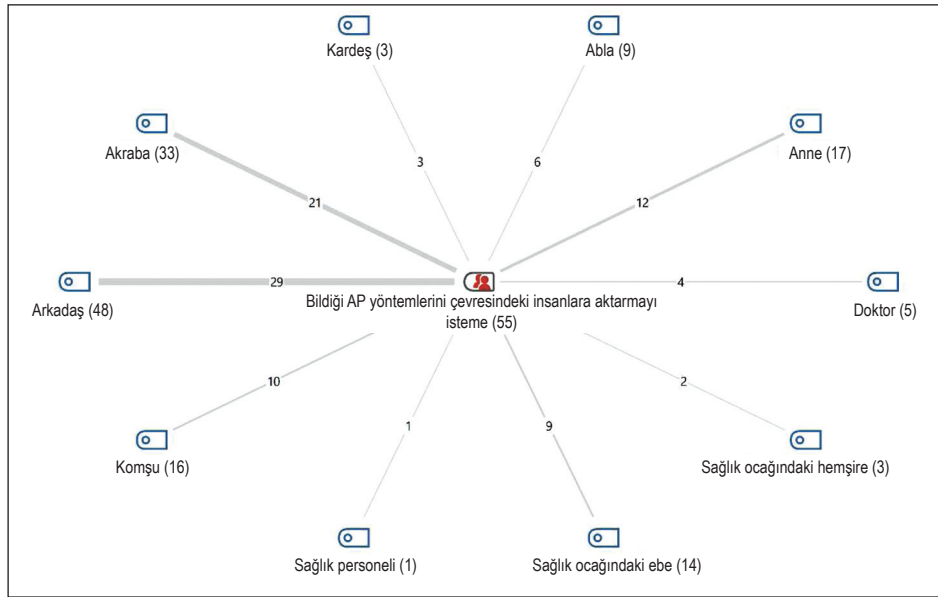
“Spiral ve geri çekme yöntemi kullandım.” (Doğu Anadolu Bölgesi)

“Benim eşim korunuyor valla.” (Güneydoğu Anadolu Bölgesi)

“Ben son çocuğuma kadar geri çekme kullandım daha sonra doğumda tüplerimi bağlattırdım.” (Doğu Anadolu Bölgesi)

AP Yöntem Bilgisini Çevresindekilere Aktarma

Araştırmaya katılan kadınların bildiği AP yöntemlerini çevresindeki yakınlarına anlatmayı tercih etme durumları ile AP yöntemlerini duyduğu kişiler arasındaki ilişkiye bakıldığında arkadaşları ile konuşan

ŞEKİL 6: AP yöntemlerini çevresindekilere anlatma kodu ile AP yöntemlerini duyduğu kişiler kodunun birlikte oluşumu Matrix modeli.
AP: Aile planlaması.

kadınların bildiği yöntemleri anlatmaya daha yakın olduğu görülmektedir (Şekil 6). Kadınların bildiği AP yöntemlerini çevresindeki yakınlarına anlatmayı tercih etme durumları ile AP yöntemlerini duyduğu kişiler için verdikleri örnek cevaplar şu şekildedir;

“AP yöntemlerini çevremdekilere anlatırım. Arkadaşlarımla konuşurum, yiyeceklerin koruduğunu söylemişlerdi, cinsel ilişkiden sonra duş almak koruyormuş. Kivi yemek mesela gebelikten korurmuş. Bu yöntemleri hem internette duydum hem internette duyanlardan duydum.” (Marmara Bölgesi, 56 yaş)

“Bizimki fazla da geçerli olmadığı için aktarmayı da düşünmüyorum. Daha yeni yeni şeyler çıktığı için. Gerçi benim düzenliydi hamileliklerim öyle peş peşe düşük gibi problemlerim olmadığı için. Ama bence profesyonelce bilgileri olsa daha iyi olur.” (Ege Bölgesi, 68 yaş)

“Kızıma anlattım desem yalan olur. Gelinime anlattım, gelinimle konuşurdum her şeyi. Arkadaşlarıma önerdim. Çok rahat diye. Bana önermediler sadece sağlık ocağından önerdiler.” (İç Anadolu Bölgesi, 59 yaş)

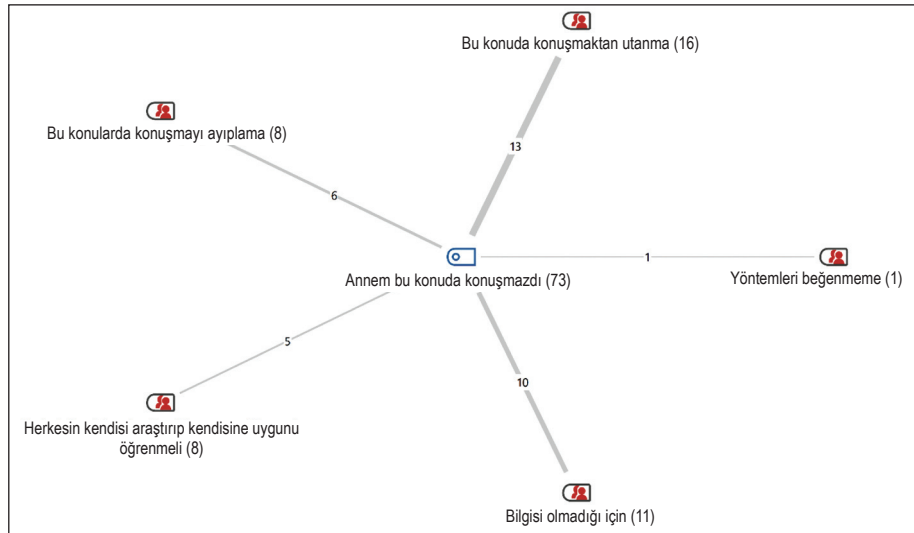
“Evet kızlarıma torunlarıma ve yeğenlerime anlatmıştım, onlara da tavsiye etmişim. Hazneye bezle kapattığımız yöntem en etkili yöntemdi benim için,

diğer yöntemlerde hamile kalmıştım fakat bu yöntemi kullanırken hiç istemediğim bir gebelik yaşamadım.” (Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 62 yaş)

“Evet kendi kızlarıma da anlattım kullandığım yöntemi. Yakın çevremle bu tarz konuları konuşuyoruz ama aile içinde tavsiye ediyorum.” (Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 48 yaş)

Araştırmaya katılan kadınlar arasında kullandığı ya da bildiği AP yöntemlerini etrafında tanıdığı yakınlarına anlatmayı tercih etmeyen kadınlar da vardı. Neden anlatmak istemedikleri sorulduğunda ise ayıplama, utanma, bilgi eksikliği, yöntemi beğenmeme gibi nedenlerin paylaşmalarına engel olan duygular olduğu belirlendi. Anlatmak istememe nedenleri ile annesinin AP yöntemleri hakkında konuşmama ile kodların birlikte oluşumuna bakıldığında özellikle utanma durumunun öne çıktığı görüldü (Şekil 7). Kadınların kullandığı ya da bildiği AP yöntemlerini etrafında tanıdığı yakınlarına anlatmayı tercih etmeme nedenlerine yönelik verdikleri örnek cevaplar ise aşağıdaki şekildedir;

“Ben bu konular üzerine konuşmam kızım. Soruları da utanarak cevapladım. Tek tavsiye edeceğim korunma yapmasınlar gebe kalsınlar. Çocuklar evin, yeryüzünün meyveleridir.” (Akdeniz Bölgesi, 70 yaş)

ŞEKİL 7: AP yöntemini çevresindeki yakınlarına anlatmayı istememe ve annesi ile AP yöntemleri hakkında konuşmaması kodlarının birlikte oluşumunun Matrix modeli.
AP: Aile planlaması.

“Çevremdekilerle ve akrabalarım ile konuşmuyorum bu konuları.” (Ege Bölgesi, 36 yaş)

“Bizimki fazla da geçerli olmadığı için aktarmayı da düşünmüyorum. Daha yeni yeni şeyler çıktığı için. Gerçi benim düzenliydim hamileliklerim öyle peş peşe düşük gibi problemlerim olmadığı için. Ama bence profesyonelce bilgileri olsa daha iyi olur.” (Ege Bölgesi, 68 yaş)

“Anlatmam çünkü şimdi gençler daha iyi biliyor bizim zamanımızda bize bir şey anlatan yoktu ki.” (Karadeniz Bölgesi, 58 yaş)

“Kızıma anlatmam, benden duymasın böyle şeyleri. Hem utanırım hem de ayıp yani başkasından öğrensin öğreniyorsa ama yakınlarıma anlatırım.” (Karadeniz Bölgesi, 38 yaş)

“Yok, o konularda cinsel konuda en yakın arkadaşım ile bile mecbur kalmadıkça konuşmayı pek sevmem.” (Doğu Anadolu Bölgesi, 32 yaş)

TARTIŞMA

Araştırmada kadınların kuşaklar arasındaki AP seçimlerini, gelecek nesillere aktarma durumları incelenmiş olup, literatürde benzer bir çalışmaya rastlanılmadığı saptanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular ülkemizdeki bölgeler arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Türkiye’deki 7 farklı bölgeden;

Adana, Ankara, Antalya, Batman, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Isparta, İstanbul, Kastamonu, Kırşehir, Kütahya, Şırnak, Tokat, Tunceli ve Yalova illerinden seçilen aileler ile yapılan inceleme sonucunda ülkenin batısında daha çok modern yöntemlerin bilindiği, doğusuna gidildikçe modern olmayan yöntemlerin daha bilinir olduğu belirlenmiştir. TNSA 2018’de kadınların çoğunun modern AP yöntemi kullanıldığı saptanmıştır.⁷ Farklı bir çalışmada Türkiye’de kadınların RİA (%37,38), geri çekme (%15,74), oral kontraseptif (%15,65) ve prezervatif (%12,8) yöntemlerini tercih ettikleri belirtilmiştir.¹⁰ Bu çalışmada farklı olarak kadınların duydukları yöntemlerin çoğunun modern olmayan yöntemler olduğu bulunmuştur.

Bu çalışmada, Türkiye’nin birçok bölgesinde yaşayan kadınların modern AP yöntemlerini sağlık ocağı ebeplerinden duyduğu bulunmuştur. Kadınların bilgi kaynağı olarak çoğunlukla sağlık ocağı ebeplerini seçtiği görülmüştür. Araştırma amacıyla bu bilgi aranmamasına rağmen kadınlar ile görüşme esnasında kadınların özellikle bu konuyu vurguladıkları dikkat çekmiştir. Farklı bir çalışmada da AP konusunda bilgi kaynağı olarak sağlık personelinin ilk sırada olması gerektiği vurgulanmıştır.⁸ Bir çalışmada da doktor, ebe ve hemşirelerin önerisiyle kontraseptif kullanım oranının arttığı saptanmıştır.¹¹ Literatürde

AP gereksinimi tespit edilen kadınların, modern AP yöntemleri hakkında sağlık personellerinden aldıkları danışmanlık esnasında nitelikli bir danışmanlık alamadığı ve bu durumun da karşılanmayan AP gereksinimine neden olduğu belirlenmiştir.¹²⁻¹⁵ Bu araştırmada, kadınların AP yöntem seçiminde ebeleri dinledikleri ve AP danışmanlığında modern yöntem seçiminde ebelerin önemli rol oynadığı görülmektedir. Bunun nedeninin ise kadınların ailelerinden ve çevrelerinden modern AP yöntemleri konusunda bilgi edinmemesi ve kimse ile paylaşımında bulunamamasının bilgiyi sağlık profesyonellerinden edinmeye yönelmesinden dolayı olduğu düşünülmüştür.

Bu araştırmada, kadınların AP yöntemini kuşaklar arası aktarım yaklaşımları incelenmiş ve tüm bölgeler içinde sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan kadınların anneleri ile aktarım yaklaşımı sergilediği bulunmuştur. Türkiye genelinde kız çocuklarının üreme sağlığı konusunda annelerinden bilgi almadığı ve kadınların anneleri ile konuşmaktan utandıkları belirlenmiştir. Farklı bir nitel çalışmada, 213 kadın ile görüşme yapılmış ve kadınların çoğunluğu gebelikten korunma ile ilgili konuları ailesiyle konuşmadığını, konuşmanın ayıp olduğunu ve bu tür cinsellik ile ilgili konuların da kimseyle konuşulmaması gerektiğini ifade ettikleri belirtilmiştir.¹⁶ Kadınların mahremiyetle ilgili geleneksel yaklaşımlarının, cinsellik ve kontraseptif yöntemler hakkında konuşmanın kuşaklar arası geleceğe aktarım konusunda engelleyici bir faktör olduğu düşünülmüştür.

Bu araştırmada, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki kadınların geri çekme yöntemini, İç Anadolu Bölgesi'ndeki kadınların RİA ve kondomu, Ege Bölgesi'ndeki kadınların ise oral kontraseptifleri yaygın olarak kullandıkları belirlenmiştir. Modern olmayan AP yöntemlerinin kuşaklar arası aktarımının gerçekleştiği modern yöntem kullanımının ise bu aktarım ile ilişkili olmadığı görülmektedir. Bu araştırma verilerine benzer şekilde Şanlıurfa ilinde 2015 yılında yapılan bir çalışmada, modern yöntem kullanmayan kadınların çoğunlukta olduğu ve kadınların AP tutumlarını modern yöntem kullanma davranışına dönüştüremediklerini saptamışlardır.¹⁷ Öztaş ve ark.nın Ankara'da yaşayan 18-49 yaş grubu evli kadınların üreme sağlığı ve kontrasepsiyon hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarını inceledikleri çalışmalarında

da kadınların sırasıyla en çok kullandıkları yöntemlerin, %28,5 oranında geri çekme, %27,3 oranında RİA ve %20,9 oranı ile kondom olduğu tespit edilmiştir.¹¹ Bu sonuçlar doğrultusunda AP yöntemi seçiminde yaşanan bölgenin etkili olduğu, gelişmekte olan bölgelerde çoğunlukla geleneksel yöntemlerin kullanıldığı, yöntem seçiminde sosyoekonomik ve sosyokültürel faktörlerinde önemli etkisi olduğu düşünülmüştür.

AP yöntem kullanımında X ve Y kuşakları arasındaki farklılığı inceleyen bir çalışmada ise Y kuşağındaki kadınların, acil kontrasepsiyon kullanımlarının yüksek olduğu, Y kuşağındaki kadınların acil kontrasepsiyonu sanki bir AP yöntemi gibi kullandıkları, her iki kuşağında en çok kullandığı yöntemin geleneksel yöntemler içerisinde yer alan geri çekme yöntemi olduğu ve kuşakları arasında modern AP yöntemi kullanım oranları arasında fark bulunmadığı belirlenmiştir.⁵ Etiyopya'da yapılan bir çalışmada da AP yöntemleri kullanımının kuşaklar arası karşılaştırılmasında ileri yaşta olan kadınlarda modern yöntem kullanımının %52 oranında genç olan kadınlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur.¹⁸ Hindistan'da kırsalda genç evli çiftlerin AP yöntem kullanımlarında kaynanaların rolü ve etkisinin niteliksel olarak incelendiği bir çalışmada, çocuk sahibi olmadan bir AP yöntemi kullanımının onaylanmadığı, kuşaklar arası aktarımla gelen etki ile modern yöntem kullanmanın çocuk sahibi olma üzerine olumsuz şekilde etki edeceğinin genç kuşaklara aktarıldığı belirlenmiştir. Bu aktarım sonucunda da modern yöntem kullanım oranlarının oldukça düşük olduğu ve erken yaşta gebelik yaşanma durumlarının ise yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁹ Bu sonuçlar, gelişmekte olan ülkelerde karşılanmamış AP için hâlâ büyük bir ihtiyaç olduğunu ve modern yöntem kullanımının kuşaklar arası aktarımdan etkilendiğini göstermektedir. Kuşaklar arası karşılaştırma yapılan çalışmalarda, görüldüğü üzere ileri yaşta olan kadınların modern AP yöntemleri konusunda bilgilerinin olmamasından dolayı kendi kullandıkları ve en iyi bildikleri geleneksel AP yöntemlerini gelecek nesillere aktardıkları görülmektedir.^{5,18,19} Bu nedenle modern AP yöntemleri konusunda verilen eğitimler, hem günümüzdeki modern yöntem kullanım oranlarını hem de gelecekteki nesillerin modern yöntem kullanım oranlarını artırabilir.

Ulusal verilerimiz incelendiğinde, araştırmamızdan farklı olarak TNSA 2018 verilerine göre ülkemizde kadınların çoğunun modern AP yöntemi kullandığı belirtilmektedir. Bu verilere göre kadınların %97'sinin en az bir modern AP yöntemini bildiği belirtilmiştir. Ulusal verilerimiz bölgelere göre irdelendiğinde araştırmamız ile benzer şekilde ülkenin doğusuna gidildikçe modern yöntem kullanımının düştüğü görülmektedir.⁷ Sistematik bir derlemede, ülkemizdeki AP çalışmalarının il bazında incelenmesi sonucunda araştırmaların gelişmekte olan bölgelerin sonuçlarını gösterdiği belirtilmiştir. Bu nedenle araştırmalarda kullanılan AP yöntemlerinin dağılımının ülke bölgelerine göre değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Ancak Türkiye'de geleneksel bir yöntem olan geri çekme yönteminin ilk sırada tercih edildiği belirlenmiştir.¹ Ulusal veriler incelendiğinde, Türkiye bölgelerini kapsayan tek çalışmanın TNSA çalışması olduğu görülmektedir.⁷

SONUÇ

Ülkemizde ulusal verilerimiz modern yöntem kullanım oranlarının yüksek olduğunu belirtse de bölgesel olarak farklılıkların yöntem tercihlerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu araştırma ile ülkemizdeki bölgeler arasındaki farklılıklar ile yöntem kullanım farklılıkları ve bu durumun kuşaklar arası aktarımla olan ilişkisi ortaya koyulmuştur. Türkiye'deki 7 farklı bölgeden; Adana, Ankara, Antalya, Batman, Diyarbakır, Edirne, Erzincan, Isparta, İstanbul, Kastamonu, Kırşehir, Kütahya, Şırnak, Tokat, Tunceli ve Yalova illerinden seçilen aileler ile yapılan inceleme sonucunda ülkenin batısında daha çok modern yöntemlerin bilindiği, doğusuna gidildikçe modern olmayan yöntemlerin daha bilinir olduğu saptanmıştır. Kuşaklararası aktarım yaklaşımları irdelendiğinde, tüm bölgeler içinde sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan katılımcıların anneleri ile aktarım yaklaşımı sergilediği ve bu aktarımında modern olmayan yöntemlerle ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırma ile kadınların mahremiyetle ilgili geleneksel yaklaşımlarının, cinsellik ve AP yöntemleri hakkında konuşmaktan utanmanın kuşaklar arası geleceğe aktarım konusunda engelleyici bir faktör ol-

duğu bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet normlarının olumsuz aktarıma sebep olduğu ve modern yöntem kullanımını da negatif yönde etkilediği görülmüştür. Özellikle ileri yaşta olan kadınların modern AP yöntemlerini bilmemesi ve hiç kullanmamış olmaları da nesillere aktarımda etkili olduğu görülmüştür. Kadınların aktarım yaparken kendi kullandıkları ve en iyi bildikleri geleneksel AP yöntemlerini gelecek nesillere aktardıkları belirlenmiştir. Bu nedenle modern AP yöntemleri konusunda verilen eğitimlerin hem günümüzdeki modern yöntem kullanım oranlarını hem de gelecekteki nesillerin modern yöntem kullanım oranlarını artırabileceği düşünülmüştür. Böylece gelecekte modern yöntem kullanımının desteklenmesi için kuşaklar arası aktarımda etkili olabileceği dikkate alınmalıdır. AP danışmanlığı sırasında ebe-lerin kuşaklar arası aktarımı göz önünde bulundurarak, bölgesel farklılıkları da değerlendirip bu yönde AP danışmanlığı ve AP yöntem eğitimi vermeleri önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Ayça Demir Yıldırım; **Tasarım:** Ayça Demir Yıldırım; **Denetleme/Danışmanlık:** Ayça Demir Yıldırım, Tuğba Yılmaz Esencan; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Fatma Nur Aydın, Ayşegül Güder; **Analiz ve/veya Yorum:** Ayça Demir Yıldırım, Tuğba Yılmaz Esencan; **Kaynak Taraması:** Ayça Demir Yıldırım, Tuğba Yılmaz Esencan, Ayşegül Güder, Fatma Nur Aydın; **Makalenin Yazımı:** Tuğba Yılmaz Esencan, Ayça Demir Yıldırım; **Eleştirel İnceleme:** Ayça Demir Yıldırım, Tuğba Yılmaz Esencan; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Ayça Demir Yıldırım; **Malzemeler:** Ayça Demir Yıldırım.

KAYNAKLAR

- Gavas E, İnal S. Türkiye'de kadınların aile planlaması yöntemleri kullanma durumları ve tutumları: sistematik derleme [The family planning methods using status and attitudes of women in Türkiye: a systematic review]. Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi. 2019;1(2):37-43. [Crossref]
- Baş FY, Güney M, Türker Y. Emzirme dönemindeki kadınlarda kontraseptif yöntem seçimini etkileyen sosyodemografik ve kültürel faktörler [Sociodemographic and cultural factors that affect the contraceptive method choice of women in lactation period]. Duzce Medical Journal. 2014;16(1):23-8. [Link]
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. '2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması'. Ankara, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (erişim tarihi: 13.05.23 18:18). [Link]
- Ganatra B, Gerds C, Rossier C, Johnson BR Jr, Tunçalp Ö, Assifi A, et al. Global, regional, and subregional classification of abortions by safety, 2010-14: estimates from a Bayesian hierarchical model. Lancet. 2017;390(10110):2372-81. Erratum in: Lancet. 2017;390(10110):2346. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Ozturk R, Guner O, Gumussoy S, Kavlak O. Investigating generation differences in the use of family planning method a cross sectional study. J Basic Clin Health Sci. 2020;4:335-41. [Crossref]
- Sert G. Cinsel sağlık ve üreme sağlığında haklar ekonomik kültürel haklar sözleşmesi'nin 22 no'lu yorumu 2016 [General comment no. 22 (2016) on the right to sexual and reproductive health (article 12 of the international covenant on economic, social and cultural rights)]. Türkiye Biyoetik Dergisi. 2019;6(2):65-81. [Crossref]
- Türkiye's Demographic and Health Survey. 2018; Hacettepe University Institute of Population studies. (erişim tarihi: 13.05.23 18:00). [Link]
- Demir R, Taşpınar A. Kadın sağlık çalışanları kalıcı aile planlaması yöntemleri hakkında ne düşünüyorlar? Tek durumlu bir örnek olay çalışması [What women health practitioners think about permanent family planning methods? A qualitative case study]. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2018;21(1):25-32. [Link]
- Erdoğan YS. Türkiye'de aile danışmanlığı alanında yapılmış yüksek lisans tezlerinin analizi [Analysis of master's thesis in family counseling areas in Türkiye]. Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi. 2019;2(1):106-27. [Link]
- Öztürk İnal Z, İnal HA, Küçükkendirci H, Sargın Oruç A, Günenç O. The level of using family planning methods and factors that influence the preference of methods in the Konya-Merem area. J Turk Ger Gynecol Assoc. 2017;18(2):72-6. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Öztaş Ö, Artantaş BA, Tetik KB, Yalçıntaş A, Üstü Y, Uğurlu M. 18-49 yaş grubu evli kadınların üreme sağlığı ve kontrasepsiyon hakkındaki bilgi, tutum ve davranışları [Knowledge, attitude and behaviour of married women of 18-49 age group about reproductive health and contraception]. Ankara Med J. 2015;15(2):67-76. [Crossref]
- Ayele W, Tesfaye H, Gebreyes R, Gebreselassi T. Trends and determinants of unmet need for family planning and programme options, Ethiopia. Further Analysis of the 2000, 2005, and 2011 Demographic and Health Surveys. DHS Further Analysis Reports No: 81. Calverton Maryland USA: ICF International; 2013. [Link]
- Tessema AL, Bishaw MA, Bunare TS. Assessment of the magnitude and associated factors of unmet need for family planning among women of reproductive age group with disabilities in Bahir Dar City, Amhara Region, North West Ethiopia. Open Journal of Epidemiology. 2015;5:51-8. [Crossref]
- Kashyap R, Vidya GS, Dhar R. A study on unmet need of contraception among married women in urban field practice area of JJM Medical College, Davangere, Karnataka. Natl J Community Med. 2017;8(4):203-7. [Link]
- Metheny N, Stephenson R. How the Community Shapes Unmet Need for Modern Contraception: An Analysis of 44 Demographic and Health Surveys. Stud Fam Plann. 2017;48(3):235-51. [Crossref] [PubMed]
- Yüksel İ, Kardam F, Koç İ, Ergöçmen B. Niteliksel Araştırma: Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanımına Engel Olan Süreçler. Gebeliği Önleyici Yöntemler ve İstemli Düşükler. Yayın No: 97. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü; 2003. [Link]
- Gözükara F, Kabalcıoğlu F, Ersin F. Şanlıurfa ilinde kadınların aile planlamasına ilişkin tutumlarının belirlenmesi [Determining the attitudes of woman towards family planning in Şanlıurfa]. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2015;12(1):9-15. [Link]
- Endriyas M, Eshete A, Mekonnen E, Misganaw T, Shiferaw M, Ayele S. Contraceptive utilization and associated factors among women of reproductive age group in Southern Nations Nationalities and Peoples' Region, Ethiopia: cross-sectional survey, mixed-methods. Contracept Reprod Med. 2017;2:10. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Dixit A, Ghule M, Rao N, Battala M, Begum S, Johns NE, et al. Qualitative Examination of the Role and Influence of mothers-in-law on young married couples' family planning in rural Maharashtra, India. Glob Health Sci Pract. 2022;10(5):e2200050. [Crossref] [PubMed] [PMC]